

УДК 339.137(100)

КАРП'ЮК Ольга,

к. е. н., головний експерт відділу ринків зв'язку та телекомунікацій
Департаменту досліджень і розслідувань ринків невиробничої сфери
Антимонопольного комітету України

ПРОГРАМА «ЛІНЕНСІ» У КОНКУРЕНТНІЙ ПОЛІТИЦІ КРАЇН СВІТУ

Досліджено особливості міжнародного досвіду пом'якшення відповідальності розвиненими країнами світу, зокрема, Австралією, Канадою, Німеччиною, Сінгапуром та Сполученими Штатами Америки. Проаналізовано її види та програми за порушення конкурентного законодавства конкурентними відомствами наведених країн.

Ключові слова: картель, конкуренція, конкурентна політика, політика пом'якшення відповідальності.

Карпюк О. Програма «Линенси» в конкурентной политике стран мира. Исследованы особенности международного опыта смягчения ответственности развитыми странами мира, в частности, Австралией, Канадой, Германией, Сингапуром и Соединенными Штатами Америки. Проанализированы ее виды и программы за нарушение конкурентного законодательства конкурентными ведомствами указанных стран.

Ключевые слова: картель, конкуренция, конкурентная политика, политика смягчения ответственности.

Постановка проблеми. В умовах трансформаційної економіки України все актуальнішими стають проблеми реалізації конкурентної політики, удосконалення механізму контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції. Оцінка особливостей міжнародного досвіду пом'якшення відповідальності розвиненими країнами світу є украй потрібною для посилення конкурентоспроможності економіки України, адже більшість цих країн мають реальні засоби контролю над світовими політичними та економічними процесами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове підґрунтя реалізації конкурентної політики закладено у працях зарубіжних учених: економістів Світового Банку – С. Евенетта [1], М. Датца [2]; Європейського банку реконструкції та розвитку – М. Вагльєсінді [3]. Окремо слід зазначити напрацювання з методики аналізу та оцінки конкурентної політики до 2020 р., представлені у звіті конкурентних відомств скандинавських країн «Погляд на конкуренцію. Конкурентна

політика до 2020 року» [4]. Аналітики та економісти конкурентних відомств Данії, Ісландії, Норвегії, Фарерських островів, Фінляндії, Швеції особливу увагу приділяють адвокатуванню конкуренції в умовах розширення інтелектуального потенціалу країни та стійкого закріплення в глобальному інноваційному процесі. Істотний внесок у дослідженні практики пом'якшення відповідальності належить вченим: П. Гросману, С. Оберт, А. Гюнстер, Ю. Брунекіне, М. Лічетті [5–9]. Окремі аспекти реалізації національної конкурентної політики відображені в наукових працях таких авторів, як Г. Андрощук, Ю. Бажал, М. Бараш, З. Борисенко, В. Геєць, А. Герасименко, В. Лагутін, Ю. Уманців [10–17]. Удосконалення механізму контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції розвиненими країнами світу посідає особливе місце у формуванні в економіці України конкурентних відносин під впливом державного контролю.

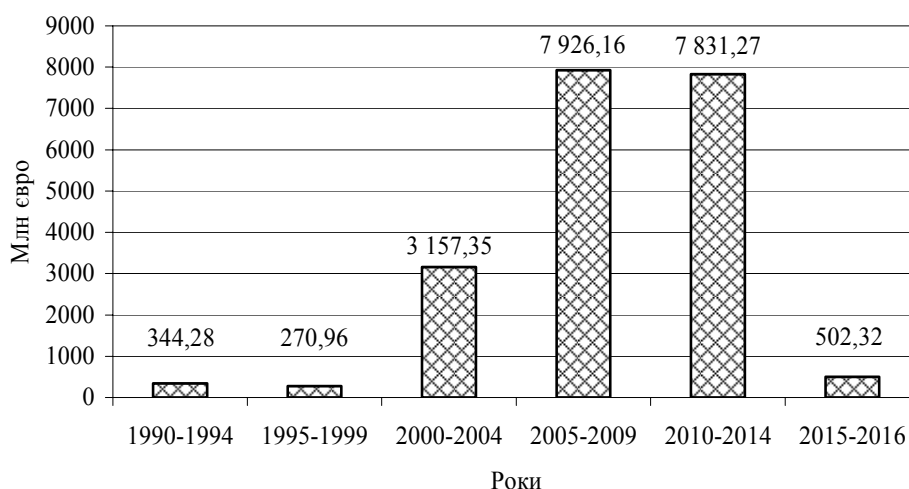
Метою статті є розкриття особливостей міжнародного досвіду пом'якшення відповідальності розвиненими країнами світу та визначення на цій основі напрямів удосконалення конкурентної політики в Україні.

Матеріали та методи. У процесі досягнення поставленої мети у науковій статті застосовано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, які дозволили реалізувати концептуальну єдність дослідження. Зокрема, методи наукової абстракції, аналізу та синтезу, статистичного та порівняльного аналізу дали змогу дослідити особливості міжнародного досвіду пом'якшення відповідальності розвиненими країнами світу. Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, аналітичні матеріали, звіти діяльності конкурентних відомств світу (України, Європейського Союзу, Німеччини, Канади, Австралії, США та Сінгапуру), Організації Об'єднаних Націй, Світового банку; наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених.

Результати дослідження. З моменту прийняття Генеральною асамблеєю ООН у 1980 р. Комплексу принципів і правил ООН з питань конкуренції конкурентні відомства світу зробили значний внесок у стимулювання економічної конкуренції. Зокрема, європейська конкурентна політика базується на п'яти китах: низькі ціни, краща якість, більший вибір, інновації та кращі конкуренти на глобальних ринках.

Дії щодо боротьби з картелями є особливим видом дотримання вимог антимонопольного законодавства. Європейська Комісія (далі – Комісія) визначає картель як групу подібних, незалежних компаній, які об'єднуються, щоб встановлювати ціни, обмежувати виробництво або поділяти між собою ринки чи споживачів. Замість того, щоб конкурувати один з одним, члени картелю покладаються на узгоджений між ними курс дій, який зменшує їх стимули надавати нові чи кращі товари та послуги за конкурентними цінами. Як наслідок, їх клієнти (споживачі або інші підприємства) у підсумку платять більше за нижчу якість. Саме тому більшість конкурентних відомств світу заборонили ці картелі.

Покарання для компаній, які порушують правила конкуренції, можуть бути украй серйозними. Зокрема, за картельні порушення найбільший штраф, який наклала Комісія на усіх членів єдиного картелю, становив 1,383 млрд євро [18]. Відповідачами були виробники скла для автомобілів – японська фірма *Asahi Glass Company*, французька група компаній *Saint-Gobain*, британська *Pilkington* та бельгійська *Soliver*. Зокрема, на *Saint-Gobain* накладений штраф перевищував 896 млн євро. У червні 2006 р. Комісія переглянула свої керівні принципи для встановлення штрафів у справах про порушення правил конкуренції. Вони призвели до того, що штрафи за участь у картелях стали значно вищими, ніж були до цього (рис. 1).

Рис. 1. Штрафи, накладені Європейською Комісією за участь у картелях протягом 1990–2016 рр.*

Джерело: складено автором за даними [18]

Компанії, які беруть участь у картелях, мають обмежену можливість зменшити суму накладеного штрафу. Комісія проводить політику пом'якшення відповідальності, у межах якої компанії надають інформацію про картель, в якому вони брали участь, в обмін на отримання повного або часткового імунітету від штрафів. Для того, щоб отримати повний імунітет, компанія, яка брала участь у картелі, має першою поінформувати Комісію про наявний картель, надавши достатньо інформації, яка дозволила б Комісії розпочати перевірку у приміщеннях підприємств, що входять до картелю. Якщо Комісія в своєму розпорядженні уже володіє повною інформацією для проведення перевірки або така перевірка уже була проведена, компанія, яка брала участь у картелі, має надати докази, які дали б змогу Комісії довести порушення картельної змови. Компанія також має повністю

* Суми наведено з урахуванням змін постанов Європейського суду загальної юрисдикції та Суду Європейського Союзу і тільки з урахуванням картельних порушень відповідно до статті 101 Договору про функціонування Європейського Союзу.

співпрацювати з Комісією протягом всієї процедури розслідування, надавати Комісії усі нововиявлені докази для негайного припинення картелю. Під співпрацею з Комісією мають на увазі, що компанії заборонено повідомляти про існування та зміст її повідомлення про участь у картелі будь-якій іншій компанії. У разі недотримання такої вимоги компанія не зможе мати наданий імунітет.

Компанії, які не повідомили першими про картель, мають змогу зменшити майбутній штраф у разі, якщо вони нададуть докази, які представляють «значну додану вартість» до наявної в розпорядженні Комісії інформації та припинять свою участь у картелі. Доказ у вигляді «значної доданої вартості» вважають таким для Комісії, якщо він зможе посилити здатність Комісії довести порушення картельної змови. Першій компанії, яка відповідатиме таким умовам, надають знижку у розмірі від 30 до 50 % суми накладеного штрафу, другій – 20–30 %, наступним компаніям – до 20 %.

Комісія вважає, що будь-яке повідомлення, надане їй у межах програми «Ліненсі», формує частину досьє Комісії, і не може бути розкрито або використане для будь-якої іншої мети, окрім як для власних процедур розслідування певного картелю. Поряд з іншими засобами виявлення і розслідування, наявними у розпорядженні Комісії, програма «Ліненсі» довела свою ефективність у боротьбі з картелями. Вона також має вельми стримувальний ефект на формування картелю, дестабілізує роботу наявних картелів, сіючи серед членів картелю недовіру і підозрілість.

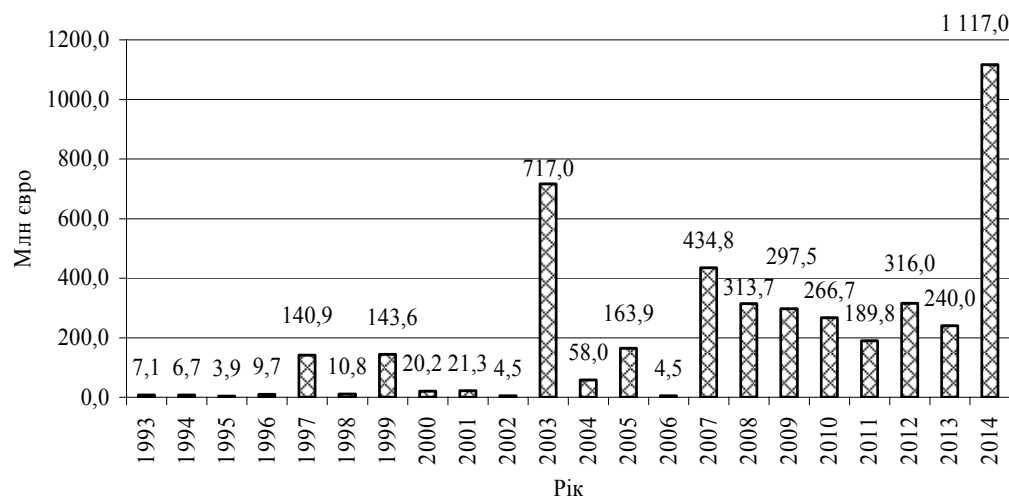
Федеральний картельний офіс Німеччини (*далі* – Офіс) демонструє значні результати в питаннях захисту конкуренції. Зокрема, 2006 р. було переглянуто програму «Ліненсі» [19]. Відповідно до неї штраф за вчинене порушення може бути зменшений до 50 %. З моменту перегляду програми кількість справ, в яких наявні повідомлення про участь у картелі, з кожним роком зростає (*рис. 2*).

Рис. 2. Кількість повідомлень про участь у картелях в межах програми «Ліненсі» протягом 2001–2014 рр.

Джерело: складено автором за [19]

Рекордні суми штрафів Офіс наклав у 2003, 2007 та 2014 рр. – відповідно понад 700 млн євро, 400 млн євро та 1 млрд євро (рис. 3) [20]. Зокрема, у 2014 році із загального розміру штрафу понад один мільярд євро по 338 млн євро припадає на ринки ковбасних виробів та пива, майже 282 млн євро – на ринок цукру. Чи можна вважати, що з 2007 до 2013 р. сума накладених штрафів зменшувалася через ефективність перегляду програми «Ліненсі».

Рис. 3. Штрафи, накладені Офісом протягом 1993–2014 рр.

Джерело: складено автором за даними Федеральної антимонопольної служби Федеративної Республіки Німеччини [20]

Поряд із програмою «Ліненсі» Офіс розробив систему інформаторів, в якій не потрібно вводити дані для ідентифікації особи, а лише відому інсайдерську інформацію за таким алгоритмом: ознайомитися із політикою конфіденційності, ввести або прикріпити інформацію, зареєструвати поштову скриньку, відповісти на запитання екзаменатора, очікувати інформацію про стан розгляду свого подання на зареєстровану скриньку. Цю систему використовують відомі компанії (*Siemens AG, Volkswagen AG, Commerzbank AG, Osram AG, Nestle S.A., Tikkurila Oyj, T-Mobile Int. AG* тощо) для виявлення корупційних діянь, уникнення потенційних ризиків. Якщо особа є працівником однієї із таких компаній або ж їй відома інформація, вона може повідомити про це безпосередньо на сайті www.business-keeper.com. IP-адреса не відстежується, працівники компанії *Business Keeper* або треті особи подання прочитати не мають змоги. Система доступна 50 мовами світу. На сьогодні такою системою скористалося 185 мільйонів користувачів [21].

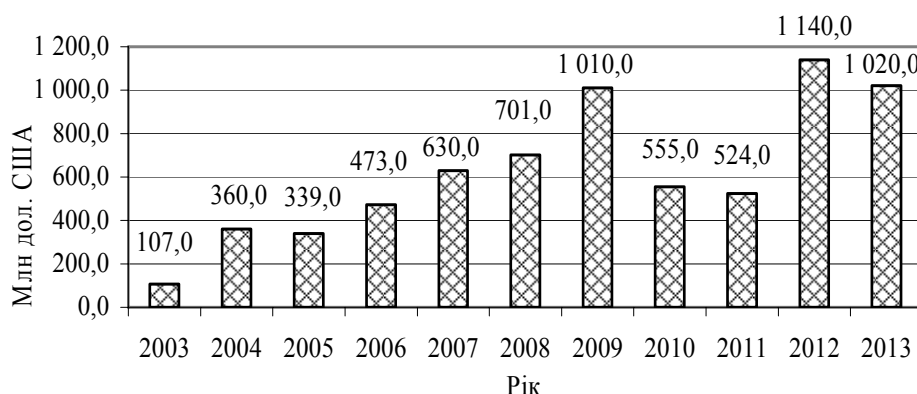
Діяльність картелів у Канаді заборонив Закон «Про конкуренцію» [22]. Зокрема, стаття 47 Закону визнає картель кримінальним злочином, відповідальність за який є накладення штрафу, установленого на розсуд суду та/або позбавлення волі на строк до 14 років. У Канадському бюро конкуренції діють подібні програми, як у німецькому відомстві: програма «Ліненсі» [23], програма імунітету [24], ініціатива

інформування, конфіденційний бюлетень, а також програма дотримання бізнесом Закону «Про конкуренцію» [25]. Особливу увагу приділяють будівельній галузі, позаяк у Канаді вона є найбільш вразливою до картелів. Бюро проводить антикартельні дні, щоб допомогти бізнесу, громадськості встановити картель, а також підвищити рівень обізнаності громадськості щодо руйнівних наслідків антиконкурентної поведінки.

Австралійське законодавство про конкуренцію та споживачів з 2009 р. за окремі злочини, у тому числі за участь у картелі, передбачає кримінальну відповідальність шляхом позбавлення волі на строк до 10 років [26]. Нещодавно Комісія розкрила картель *Renegade Gas i Speed-E-Gas* (порушення газових компаній полягало у змові постачати газові балони споживачам їхнього конкурента за ціною, яка спонукала споживачів відмовитися від свого постачальника). Федеральний суд Австралії наклав штраф у розмірі понад 8 млн дол. США. Суд також встановив для компаній програму дотримання Закону про конкуренцію та споживачів (у разі невиконання цієї програми порушників може бути позбавлено волі на строк до 12 місяців), відшкодування витрат Комісії на суму 600 тис. дол. США та порушив проти компаній кримінальну справу.

Учасник картелю, який першим повідомив Комісію з питань конкуренції Сінгапуру про його існування, отримує повний імунітет від фінансових санкцій за умови надання повної інформації та матеріалів, які пов'язані з картелем, а також безперервної далі співпраці з Комісією та утримання від подальшої участі у картелі. Іншим інформаторам фінансові санкції можуть бути знижено до 50 % [27].

Розслідування картелів у Сполучених Штатах Америки проводить антимонопольний підрозділ Міністерства юстиції США (далі – Підрозділ) разом із Федеральним бюро розслідувань, залучаючи до участі сектор з боротьби із шахрайством, підрозділ цивільного захисту, відділ суспільної цілісності, управління з міжнародних зв'язків, сектор з конфіскації активів і боротьби з відмиванням грошей. Протягом 2013 р. Підрозділ розглянув 50 картельних справ із загальним розміром накладених штрафів на суму 1,02 млрд дол. США (рис. 4) [28].

Рис. 4. Штрафи, накладені Підрозділом за участь у картелях протягом 2003–2013 рр.

Джерело: складено автором за даними [28]

За період 2003–2013 рр. Підрозділ у таких справах наклав штрафів у середньому близько 625 млн дол. США на рік, що майже в 10 разів перевищує розмір видатків на утримання Підрозділу на рік на суму 60 млн дол. США. Суми сплачених штрафів не надходять до бюджету Підрозділу, а входять до Фонду жертв злочинів і їх надають постраждалим як витрати на медичну та консультативну допомоги, допомогу у вигляді житла та інших потреб. Також протягом 2013 р. Підрозділ притягнув до відповідальності 21 корпорацію та 34 особи, яких суди позбавили волі на строк у середньому понад 2 роки на одного відповідача. У 1990-ті рр. середнє тюремне ув'язнення за участь у картелі для відповідача становило 8 місяців. Наразі цей строк становить 25 місяців. Варто зазначити, що іноземні громадяни теж не уникають відповідальності – протягом 2009–2013 рр. суди позбавили волі 11 осіб, тоді як за період з 1990 по 1999 р. позбавлено волі було лише трьох осіб.

Очевидний прогрес Підрозділу у виявленні та розслідуванні картелів можна простежити з моменту зміни підходів та стратегії, що їх здійснювали впродовж останніх двох десятиліть. На початку 1990-х років, визнаючи ту шкоду, яку картелі завдають американським компаніям та споживачам, Підрозділ відніс розслідування картелів до головних пріоритетів. Тож 10 серпня 1993 р. було прийнято корпоративну програму «Ліненсі», відому також як корпоративну амністію або корпоративну політику імунітету. Уперше таку програму Підрозділ ввів у 1978 р., а вже у 1993 р. суттєво її переглянув. У 1994 р. Підрозділ окремо затвердив також програму «Ліненсі» для фізичних осіб. Згідно із корпоративною програмою «Ліненсі» 1993 р. суб'єкт господарювання має відповідати шести умовам «Виду А пом'якшення» (перед початком розслідування). Якщо усі шість умов не дотримано, суб'єкт господарювання може далі відповідати умовам «Виду Б пом'якшення» (суб'єкт господарювання заявився першим, розслідування уже почалося, але немає очевидних доказів для доведення порушення).

Цілком слушною є думка директора кримінально-виконавчої філії Підрозділу Скотта Хеммонда, що програма «Ліненсі» є найефективнішим інструментом розслідування з будь-коли створених для боротьби з картелями [29]. Серйозність можливого покарання, включаючи ризик особистої відповідальності, є важливим фактором успіху таких програм.

Законодавство України у сфері захисту економічної конкуренції передбачає, зокрема, повне звільнення особи від відповідальності за антиконкурентні узгоджені дії (картельну змову). Згідно із частиною п'ятою статті 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» особу, що вчинила антиконкурентні узгоджені дії, але раніше за інших учасників цих дій добровільно повідомила про це Антимонопольний комітет України чи його територіальне відділення та надала інформацію, яка має суттєве значення для прийняття рішення у справі, звільняють від відповідальності за вчинення антиконкурентних узгоджених дій, передбаченої статтею 52 цього Закону. Водночас штраф за вчинення

антиконкурентних узгоджених дій становить до 10 % від обороту компанії за попередній рік.

Реалізацію положень частини п'ятої статті 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» передбачає Порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про звільнення від відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом 1 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України 25 червня 2012 р. № 399-р та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 7 вересня 2012 р. за № 1553/21865 (далі – Порядок).

Антимонопольний комітет України 29 квітня 2015 р. розглянув справу про картельну змову між великими торговельними мережами, які діють під брендами «АТБ», «Велика кишеня», «Сільпо», «Фора», «Фуршет», «ЕКО-маркет», «Караван», «БІЛЛА», «НОВУС», «Спар», «Бімаркет», «МЕТРО», «АШАН», «Перекресток», «Край та Країна» та дослідницькою компанією «АСНільсен Юкрейн». Діяльність картелю призводила до обмеження конкуренції на ринку послуг з організації роздрібної торгівлі в неспеціалізованих магазинах переважно продовольчим асортиментом міста Києва, у результаті чого запроваджено несприятливі умови для виробників та постачальників, що створювало бар'єри для інвестицій та інновацій, стримувало вихід на ринок малого та середнього бізнесу. Це призвело до суттєвого завищення цін для споживачів на товари повсякденного вжитку. Зважаючи на ситуацію на ринку та імовірність негативного впливу максимальних розмірів штрафних санкцій на споживчі ціни, а також сподіваючись на приведення торговельними мережами своєї діяльності до найкращих європейських практик, до відповідачів застосовано помірні санкції. Зокрема, сукупний розмір накладеного штрафу становив 203,616 млн грн. Водночас відповідачам надано зобов'язання припинити порушення законодавства про захист економічної конкуренції шляхом приведення своєї діяльності, у тому числі договірних відносин з постачальниками та/або виробниками товарів та підходів до ціноутворення для своїх споживачів, у відповідність до законодавства про захист економічної конкуренції.

Це лише початок боротьби проти картельних змов в Україні. Станом на сьогодні жоден учасник антиконкурентних узгоджених дій не звернувся до Комітету із заявою про звільнення від відповідальності за вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом 1 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції». Є підстави вважати, що пов'язано це з тим, що для заявника – учасника антиконкурентних узгоджених дій немає певних гарантій успіху, зокрема, Порядок не передбачає права заявника на суттєве зменшення розміру штрафу, якщо не виконують будь-яку з умов для отримання повного імунітету. Наведене може вплинути на наміри суб'єктів господарювання скористатися Порядком.

Висновки. Попри запровадження конкурентними відомствами різноманітних механізмів пом'якшення покарання за порушення конкурентного законодавства, типовими й далі є суворі санкції за порушення вимог цього законодавства. Своєю чергою, боротьба із картелями та вироблення інструментів такої боротьби є пріоритетним завданням органів, що забезпечують державний захист у підприємницькій діяльності.

Станом на сьогодні модель програми пом'якшення відповідальності, яка наявна в законодавстві про захист економічної конкуренції, потребує певного доопрацювання. Наявний механізм контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції базується на сприянні розвитку добросовісної конкуренції та пріоритеті прав споживачів. Та в умовах глобалізації економіки варто приділити належну увагу такому елементу конкурентної політики держави, як конкурентна культура. Адвокатування конкуренції мають проводити не лише органи Комітету, а й інші органи державної влади, органи місцевого самоврядування задля створення карти стану конкурентного клімату України для своєчасного виявлення та припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

Слід констатувати, що пошук пріоритетних напрямів удосконалення конкурентної політики держави в умовах трансформації глобальної економіки та активізації соціальних зрушень є незавершеним, що зумовлює потребу здійснення подальших спеціальних досліджень у цій царині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Evenett Simon J. Competition Law and Investment Climate in Developing countries / Simon J. Evenett [Електронний ресурс] // World Development Report 2005. — Режим доступу : <http://www.oecd.org/investment/globalforum/40303419.pdf>.
2. Dutz Mark A. Competition policy implementation in transition economies: an empirical assessment / Mark A. Dutz [Електронний ресурс] // OECD Global Forum on Competition. Режим доступу : <http://www.oecd.org/daf/competition/prosecutionandlawenforcement/39990968.pdf>.
3. Vagliasindi M. Does Competition Policy Implementation Affect the Intensity of Competition / M. Vagliasindi [Електронний ресурс] // EBRD Policy Studies Program «Institutional Development and International Integration». — Режим доступу : <http://www.ebrd.com/downloads/research/economics/publications/japan/jrp27.pdf>.
4. A Vision for Competition. Competition policy towards 2020 [Електронний ресурс] // Report from the Nordic Competition Authorities. — Режим доступу : http://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/pm-yhteisraportit/nordic-report_a-vision-for-competition.pdf.
5. Peter Z. Grossman. How cartels endure and how they fail: studies of industrial collusion. / Z. Peter — UK : Edward Elgar, 2004. — 324 p.
6. Cecile Aubert. The impact of leniency and whistle-blowing programs on cartels / C. Aubert, P. Rey, W. Kovacic // International Journal of Industrial Organization. — 2006. — V. 24, issue 6. — p. 1241–1266.
7. Andrea Gunster. Do cartels undermine economic efficiency and innovation / A. Gunster, M. Carree, M. van Dijk // AEA. — 2012.
8. Jurgita Bruneckiene. Economic efficiency of fines imposed on cartels / Jurgita Bruneckiene, Irena Pekarskiene // Inzinerine Ekonomika : Engineering Economics. — 2015. — № 1. — p. 49–60.

9. Licetti Martha M. Combating Cartels in Developing countries: Implementation Challenges on the Ground [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.competitionpolicyinternational.com/assets/Uploads/CartelSeptember1.pdf>.
10. Федулова Л. І. Особливості розвитку інноваційної політики Європейського Союзу : виклики для України / Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук // Проблеми науки. — 2014. — № 7/8. — С. 40–46.
11. Конвергенція економік України та Європейського Союзу : проблеми і перспективи : зб. наук. праць / Ю. М. Бажал, О. В. Бандура, Ю. І. Біленко, І. В. Бураковський, Г. В. Веріга ; ред. : Ю. М. Бажал, І. В. Бураковський, Т. І. Артемова ; Нац. ун-т «КМА». — К. : Пульсари, 2012. — 162 с.
12. Бараш М. Ефективним конкурентним органам притаманний ряд суттєвих особливостей / М. Бараш // Конкуренція. Вісн. Антимоноп. ком. України. — 2011. — № 3. — С. 45–52.
13. Борисенко З. М. Конкурентна політика держави як фактор розвитку економіки України: монографія / З. М. Борисенко. — К. : Таксон, 2004. — 326 с.
14. Геєць В. М. Якісні зміни в економіці України є нагальними / В. М. Геєць // Вісн. Нац. банку України. — 2014. — № 4. — С. 5–9.
15. Герасименко А. Г. Конкурентна політика: економічний зміст та напрями вдосконалення / А. Г. Герасименко // Стратегія розвитку України. Економіка. Соціологія. Право. — 2014. — № 1. — С. 24–30.
16. Лагутін В. Д. Конкурентна політика держави в умовах трансформації національної економіки: монографія / А. Г. Герасименко, Л. С. Головка, Л. І. Дідківська та ін. ; за заг. ред. В. Д. Лагутіна. — К. : КНТЕУ, 2008. — 307 с.
17. Уманців Ю. М. Конкурентна політика у системі чинників активізації економічного розвитку / Ю. М. Уманців, А. С. Дуцька // Вісн. Кременч. нац. ун-ту ім. Михайла Остроградського. Сер. : Економічні науки. — 2014. — № 1. — С. 29–37.
18. Sigyn Monke. Commission imposes the highest-ever cartel fine (more than EUR 1.3 billion) on four car glass manufactures / Sigyn Monke, Lorenzo Piazza, Stephan Simon // Competition Policy Newsletter. — 2009. — № 1. — p. 59–60.
19. Notice No. 9/2006 of the Bundeskartellamt on the immunity from and reduction of fines in cartel cases. Leniency Programme of March 2006 [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/EN/Leitlinien/Notice%20%20Leniency%20Guidelines.pdf?__blob=publicationFile&v=5.
20. The Bundeskartellamt. Annual Report 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/EN/Jahresbericht/Jahresbericht_2014.pdf?__blob=publicationFile&v=3.
21. Worth M. Whistleblowing in Europe. Legal protection for Whistleblowers in the EU / M. Worth // Transparency International [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.transparency.de/fileadmin/pdfs/Themen/Hinweisgebersysteme/EU_Whistleblower_Report_final_web.pdf.
22. Competition Act: R.S.C., 1985, с. C-34 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.laws.justice.gc.ca/PDF/C-34.pdf>.
23. Leniency Program [Електронний ресурс] // Bulletin of Competition Bureau Canada. — Режим доступу : [http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/LeniencyProgram-sept-2010-e.pdf/\\$FILE/LeniencyProgram-sept-2010-e.pdf](http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/LeniencyProgram-sept-2010-e.pdf/$FILE/LeniencyProgram-sept-2010-e.pdf).
24. Immunity Program under the Competition Act [Електронний ресурс] // Bulletin of Competition Bureau Canada. — Режим доступу : [http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/Immunity-Program-2010.pdf/\\$FILE/Immunity-Program-2010.pdf](http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/Immunity-Program-2010.pdf/$FILE/Immunity-Program-2010.pdf).
25. Corporate Compliance Programs [Електронний ресурс] // Bulletin of Competition Bureau Canada. — Режим доступу : [http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf/\\$FILE/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf](http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf/$FILE/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf).
26. Australian Competition and Consumer Commission and the Australian Energy Regulator. Annual Report 2014–2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.accc.gov.au/system/files/979_Annual%20Report_2014-15_web_FA_1.pdf.

27. Forging Ahead. 10 years of championing competition. Ensuring a level playing field for all. Annual report 2014/2015 [Електронний ресурс] // Competition Commission of Singapore. — Режим доступу : <https://www.ccs.gov.sg/custom/ccs/content/publications/annualreport/forging%20ahead/index.html#1>.
28. Ronald T. Hosko. Cartel prosecution: stopping price fixers and protecting consumers [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.fbi.gov/news/testimony/cartel-prosecution-stopping-price-fixers-and-protecting-consumers>.
29. Deterrence and detection of cartels: using all the tools and sanctions / Gregory J. Werden, Scott D. Hammond, Belinda A. Barnett [Електронний ресурс] // Antitrust Division, U.S. Department of Justice. — Режим доступу : <http://www.justice.gov/atr/file/518936/download>.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2016.

Karpyuk O. «Linensi» program in competitive policy of world countries.

Background. *In terms of transformational economy of Ukraine the problems of implementation of competitive policy, improvement of mechanism of monitoring as to creation of competitive environment and the protection of competition become more actual. Assessment of peculiarities of international experience in weakening of responsibility by developed countries of the world is highly necessary for strengthening competitiveness of the economy of Ukraine as most of these countries keep in their hands real means of control over the world political and economic processes.*

The aim of the article is to reveal the peculiarities of international experience in weakening of responsibility by developed countries of the world and to define on this basis the areas of improvement of competitive policy in Ukraine.

Materials and methods. *In the process of achieving of set aim in the scientific article general scientific and special methods of scientific knowledge were applied which allowed to implement conceptual unity of research. Normative legal acts, analytical materials, reports of the activities of the world competitive agencies (Ukraine, European Union, Germany, Canada, Australia, USA and Singapore), United Nations, The World Bank; scientific works of domestic and foreign scientists are the information base of the research.*

Results. *The peculiarities of international experience in weakening of responsibility by developed countries of the world, in particular, by Australia, Canada, Germany, Singapore and USA were investigated. Its kinds and programs for violation of competitive legislation by competitive agencies of given countries were analyzed.*

Conclusions. *Despite the fact that competitive agencies introduced different mechanisms of mitigation of punishment for violation of competitive legislation, strict sanctions for violation of requirements of this legislation remain typical. As of today the model of program of weakening of responsibility which is present in the legislation of economic competition protection requires certain completion. The present mechanism of monitoring of creation of competitive environment and protection of competition is based on promotion of development of fair competition and priority consumer rights. With it in the context of economic globalization it is necessary to pay appropriate attention to such element of government competitive policy as competitive culture. Advocacy of the competition should be held not only by Committee bodies but also by other public authorities and local governments in order to create the map of competitive state of Ukrainian climate for opportune detection and prevention of violations of legislation of economic competition protection.*

Keywords: cartel, competition, competitive policy, policy of weakening of responsibility.

REFERENCES

1. Evenett Simon J. Competition Law and Investment Climate in Developing countries / Simon J. Evenett [Elektronnyj resurs] // World Development Report 2005. — Rezhym dostupu : <http://www.oecd.org/investment/globalforum/40303419.pdf>.
2. Dutz Mark A. Competition policy implementation in transition economies: an empirical assessment / Mark A. Dutz [Elektronnyj resurs] // OECD Global Forum on Competition. Rezhym dostupu : <http://www.oecd.org/daf/competition/prosecutionandlawenforcement/39990968.pdf>.
3. Vagliasindi M. Does Competition Policy Implementation Affect the Intensity of Competition / M. Vagliasindi [Elektronnyj resurs] // EBRD Policy Studies Program «Institutional Development and International Integration». — Rezhym dostupu : <http://www.ebrd.com/downloads/research/economics/publications/japan/jrp27.pdf>.
4. A Vision for Competition. Competition policy towards 2020 [Elektronnyj resurs] // Report from the Nordic Competition Authorities. — Rezhym dostupu : http://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/pm-yhteisraportit/nordic-report_a-vision-for-competition.pdf.
5. Peter Z. Grossman. How cartels endure and how they fail: studies of industrial collusion. / Z. Peter — UK : Edward Elgar, 2004. — 324 p.
6. Cecile Aubert. The impact of leniency and whistle-blowing programs on cartels / C. Aubert, P. Rey, W. Kovacic // International Journal of Industrial Organization. — 2006. — V. 24, issue 6. — p. 1241–1266.
7. Andrea Gunster. Do cartels undermine economic efficiency and innovation / A. Gunster, M. Carree, M. van Dijk // AEA. — 2012.
8. Jurgita Bruneckiene. Economic efficiency of fines imposed on cartels / Jurgita Bruneckiene, Irena Pekarskiene // Inzinerine Ekonomika : Engineering Economics. — 2015. — № 1. — p. 49–60.
9. Licetti Martha M. Combating Cartels in Developing countries: Implementation Challenges on the Ground [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : <https://www.competitionpolicyinternational.com/assets/Uploads/CartelSeptember1.pdf>.
10. Fedulova L. I. Osoblyvosti rozvytku innovacijnoi' polityky Jevropejs'kogo Sojuzu : vyklyky dlja Ukrai'ny / L. I. Fedulova, G. O. Androshhuk // Problemy nauky. — 2014. — № 7/8. — S. 40–46.
11. Konvergencija ekonomik Ukrai'ny ta Jevropejs'kogo Sojuzu : problemy i perspektyvy : zb. nauk. prac' / Ju. M. Bazhal, O. V. Bandura, Ju. I. Bilenko, I. V. Burakovskij, G. V. Veriga ; red. : Ju. M. Bazhal, I. V. Burakovskij, T. I. Artemova ; Nac. un-t «KMA». — K. : Pul'sary, 2012. — 162 s.
12. Barash M. Efektyvnym konkurentnym organam prytamannyj rjad suttjevych osoblyvostej / M. Barash // Konkurencija. Visn. Antymonop. kom. Ukrai'ny. — 2011. — № 3. — S. 45–52.
13. Borysenko Z. M. Konkurentna polityka derzhavy jak faktor rozvytku ekonomiky Ukrai'ny: monografija / Z. M. Borysenko. — K. : Takson, 2004. — 326 s.
14. Gejec' V. M. Jakisni zminy v ekonomici Ukrai'ny je nagal'nymy / V. M. Gejec' // Visn. Nac. banku Ukrai'ny. — 2014. — № 4. — S. 5–9.
15. Gerasymenko A. G. Konkurentna polityka: ekonomichnyj zmist ta naprjamy vdoskonalennja / A. G. Gerasymenko // Strategija rozvytku Ukrai'ny. Ekonomika. Sociologija. Pravo. — 2014. — № 1. — S. 24–30.
16. Lagutin V. D. Konkurentna polityka derzhavy v umovah transformacii' nacional'noi' ekonomiky: monografija / A. G. Gerasymenko, L. S. Golovko, L. I. Didkivs'ka ta in. ; za zag. red. V. D. Lagutina. — K. : KNTEU, 2008. — 307 s.
17. Umanciv Ju. M. Konkurentna polityka u systemi chynnykiv aktyvizacii' ekonomichnogo rozvytku / Ju. M. Umanciv, A. S. Duc'ka // Visn. Kremenchn. nac. un-tu im. Myhajla Ostrograds'kogo. Ser. : Ekonomichni nauky. — 2014. — № 1. — S. 29–37.

18. Sigyn Monke. Commission imposes the highest-ever cartel fine (more than EUR 1.3 billion) on four car glass manufactures / Sigyn Monke, Lorenzo Piazza, Stephan Simon // Competition Policy Newsletter. — 2009. — № 1. — p. 59–60.
19. Notice No. 9/2006 of the Bundeskartellamt on the immunity from and reduction of fines in cartel cases. Leniency Programme of March 2006 [Elektronnyj resurs]. Rezhym dostupu : http://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/EN/Leitlinien/Notice%20%20Leniency%20Guidelines.pdf?__blob=publicationFile&v=5.
20. The Bundeskartellamt. Annual Report 2014 [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : http://www.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Publikation/EN/Jahresbericht/Jahresbericht_2014.pdf?__blob=publicationFile&v=3.
21. Worth M. Whistleblowing in Europe. Legal protection for Whistleblowers in the EU / M. Worth // Transparency International [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : https://www.transparency.de/fileadmin/pdfs/Themen/Hinweisgebersysteme/EU_Whistleblower_Report_final_web.pdf.
22. Competition Act: R.S.C., 1985, c. C-34 [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : <http://www.laws.justice.gc.ca/PDF/C-34.pdf>.
23. Leniency Program [Elektronnyj resurs] // Bulletin of Competition Bureau Canada. — Rezhym dostupu : [http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/LeniencyProgram-sept-2010-e.pdf/\\$FILE/LeniencyProgram-sept-2010-e.pdf](http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/LeniencyProgram-sept-2010-e.pdf/$FILE/LeniencyProgram-sept-2010-e.pdf).
24. Immunity Program under the Competition Act [Elektronnyj resurs] // Bulletin of Competition Bureau Canada. — Rezhym dostupu : [http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/Immunity-Program-2010.pdf/\\$FILE/Immunity-Program-2010.pdf](http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/Immunity-Program-2010.pdf/$FILE/Immunity-Program-2010.pdf).
25. Corporate Compliance Programs [Elektronnyj resurs] // Bulletin of Competition Bureau Canada. — Rezhym dostupu : [http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf/\\$FILE/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf](http://www.competitionbureau.gc.ca/eic/site/cb-bc.nsf/vwapj/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf/$FILE/cb-bulletin-corp-compliance-e.pdf).
26. Australian Competition and Consumer Commission and the Australian Energy Regulator. Annual Report 2014–2015 [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : https://www.accc.gov.au/system/files/979_Annual%20Report_2014-15_web_FA_1.pdf.
27. Forging Ahead. 10 years of championing competition. Ensuring a level playing field for all. Annual report 2014/2015 [Elektronnyj resurs] // Competition Commission of Singapore. — Rezhym dostupu : <https://www.ccs.gov.sg/custom/ccs/content/publications/annualreport/forging%20ahead/index.html#1>.
28. Ronald T. Hosko. Cartel prosecution: stopping price fixers and protecting consumers [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu : <https://www.fbi.gov/news/testimony/cartel-prosecution-stopping-price-fixers-and-protecting-consumers>.
29. Deterrence and detection of cartels: using all the tools and sanctions / Gregory J. Werden, Scott D. Hammond, Belinda A. Barnett [Elektronnyj resurs] // Antitrust Division, U.S. Department of Justice. — Rezhym dostupu : <http://www.justice.gov/atr/file/518936/download>.